

PALAU MACAYA – 1899 – 1901

Bon dia i benvinguts a la Casa-Palau Romà Macaya, una de les seues actuals de l'Obra Social La Caixa, dedicades al pensament i la reflexió dels problemes quotidians. Em presentaré, sóc la Núria i la visita durarà aproximadament una hora, on us donarem informació sobre la família, arquitecte i edifici, i per tant començarem amb una presentació on podreu veure diapositives i fotografies antigues. Si em seguïu per aquí, si us plau?

SALA PRESENTACIÓ

Actualment, aquest és un edifici dedicat a oficines de La Caixa i activitats obertes a la població, però des de Cases Singulares, intentarem donar a conèixer aquesta joia del Modernisme barceloní, fins ara una mica amagada, construïda per l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch entre 1899 i 1901 per encàrrec de l'industrial i col·leccionista Romà Macaya i Gibert (1843-1923).

LA FAMÍLIA

Començarem parlant de la família. Sembla que el cognom Macaya té el seu origen a Itàlia, i va ser quan un mestre d'aixa (especialista en la fusta i dedicat a la construcció i reparació de vaixells) **Nichola Machayo**, genovès de naixement, apareix inscrit a Palamós cap al 1568. Es va casar amb Anna i van tenir 8 fills, els quals es van dedicar també a la reparació de vaixells, tot i que el trànsit marítim anava de davallada. El cognom va anar evolucionant amb el pas del temps, primer Macaio, i fins obtenir la pronúncia que tots coneixem, Macaya. En la recerca de feina, la família es traslladà a Riudoms i voltants, on l'agricultura anava en augment gràcies a la conversió dels camps de secà en regadiu.

Finalment, **Magí Macaya i Baget** (1814-1888) va estudiar medicina a Barcelona. Es va casar amb Gertrudis Gibert i Garriga el 1842 i van viure a Barcelona. La parella va tenir 5 fills. Romà va néixer a Barcelona el 1843. A Reus van néixer Ermengol (1846), Lluís (1848), Josep (1850) i Gertrudis (1853). Tot i els seus estudis, l'activitat mercantil va ser la seva ocupació.

El fill gran, **Romà Macaya i Gibert** (1843-1923), del qual se sap que va tenir estudis però no podem assegurar quins, es va casar amb Carme Sanmartí i Rovis (1852-1904). Ella era filla d'un advocat de Manresa i van tenir 5 fills, tot i que només dos van arribar a l'edat adulta; Romà Macaya Sanmartí (1874-1936) i Alfons Macaya Sanmartí (1878-1950). La primera esposa va morir l'11 de juliol de 1904 als 52 anys.

Just un any després, al 1905 Romà Macaya va casar-se amb Armandine Manhaval (1887-1959), una dona francesa que havia conegut a l'hipòdrom de París, de 24 anys

d'edat, mentre que en Romà tenia 62. Sembla que el matrimoni no va ser ben rebut per ningú. Els germans del Romà es van oposar i les publicacions de l'època anaven plenes. Hem de pensar que els fills del primer matrimoni tenien 31 i 27 anys respectivament. Amb la 2a esposa va tenir 2 fills; Jordi (1906-1976) i Teresa (1910-1998).

En Romà i la seva esposa, van viure primer al carrer de la Comtessa Sobradiel, núm 6, 2n; fins que va néixer el primer fill, Romà. Sembla que llavors es traslladaren a la Rambla Catalunya, on hi trobem l'escola de les Eslaves on gaudien d'un gran jardí. No va ser fins al 1901 que la família es va traslladar a viure a la Casa Macaya situada al Passeig Sant Joan núm. 108. Quan van fer-ho, En Romà Macaya i la seva esposa Carme s'instal·laren al principal, mentre que els pisos superiors foren pels dos fills. En Romà fill i la seva esposa Dolors, junt amb els tres fills de la parella van viure al primer. El segon pis era per al segon fill, l'Alfons que encara estava solter. Per tant, podem dir que l'esquema d'aquest edifici dista de l'esquema burgés al que estem habituats. Va ser una construcció de nova planta, encarregada per la família, i pensada des d'un inici com a residència familiar en la seva totalitat.

Amb la segona esposa i els fills que va tenir amb ella, van viure primerament a la casa Macaya i al 1914 es van traslladar al primer pis de Passeig de Gràcia núm. 90, on va viure fins a la seva mort, als 80 anys el 25 de juliol de 1923 d'esclerosi cardio renal.

La família tenia una casa d'estiueig a Horta, Can Sitjar Xic, on anaven tot sovint entre 1916 i 1920.

OCUPACIÓ DE LA FAMÍLIA

Romà Macaya es va dedicar a la importació del cotó, feina que ja feia el seu pare des de 1861. L'empresa, amb gran volum de cotó comparat amb altres empreses, estava al carrer Corribia núm. 6. Segons articles a La Vanguardia, *"11 de desembre de 1882 (pag. 11) Arribada del vapor Royal Welsh, procedent de Charleston, amb 3.900 bales de cotó per R. Macaya i Cia."*, quan la quantitat habitual era de 100 o 200 bales. Un altre exemple seria: *"14 d'octubre de 1885 (pag. 5): Arriba el vapor Aurora, procedent de Savannah, amb 3550 bales de cotó per al R. Macaya i Gibert, per valor de 170.000 duros."*

Amb 22 anys, al 1865, en Romà va ser un dels fundadors d'una associació dedicada a la importació de cotons, anomenada la Casa de Cotons de Barcelona; i va defensar el proteccionisme a la indústria tèxtil catalana a Madrid l'any 1880.

Va participar en altres negocis com:

EL FERROCARRIL:

- Al 1881 va constituir, junt amb Joaquim Carreras, Josep M. González i Josep Carbonell, la companyia de Ferrocarril de Muntanya per a grans pendents, encarregada de la construcció del Cremallera de Monistrol a Montserrat. Va ocupar, entre altres, els càrrecs de director-gerent i vicepresident.
- Des de 1899, va ser Director de l'empresa Funicular del Tibidabo per a la construcció del Funicular blau, inaugurat el 29 d'octubre de 1901.
- Al 1919 conta com a fundador i vocal de la Societat Anònima Construccions i Ferrocarrils, dedicada a obres ferroviàries, obres públiques i particulars, tot i tenir ja 76 anys.

NEGOCIS IMMOBILIARIS:

- Associat amb el conegut farmacèutic Doctor Salvador Andreu, va adquirir, urbanitzar, explotar i edificar la Muntanya del Tibidabo i el Funicular. Al 1900, com a director i delegat de la Societat Tibidabo, va gestionar amb els Germans Salesians, una església que l'ordre religiosa tenia al cim per construir-ne una de més gran, el temple actual, amb la cessió de 6.000 metres quadrats de terreny.
- Al 1876 en Macaya es ven la propietat delimitada per Passeig de Gràcia, Còrcega, Pau Claris i Argüelles de 1477 metres quadrats.
- En morir la mare, els germans hereten tres edificis, dels quals conservà dos fins a la seva mort:
  - o Plaça de la Llana núm. 8
  - o Carrer Corribia núm. 6
  - o Carrer Tapineria núm. 34
- Casa d'estiueig a Horta, a la Carretera Nova de Sant Andreu, Can Sitjar Xic.

ALTRES NEGOCIS:

- Banc de Tortosa al 1881, amb el 2% de les accions.
- Constitució de la Companyia Barcelonesa de Vapors Transatlàntics com a segon major accionista amb 2.000 accions al 1881. Per culpa de la crisi, la companyia es va dissoldre en menys de dos anys.
- Al 1886, va viatjar a Liverpool com a delegat del Ministeri de Foment, comissionat per la Reina Regent, per l'estudi de l'Exposició de Navegació, Comerç, Indústria i Manufactures. L'anàlisi tècnic mostrava els beneficis del govern per poder donar suport a l'Exposició Universal de Barcelona inaugurada el 20 de maig de 1888, de la qual va ser un dels impulsors i organitzadors.

HOBBIES

- Col·lecció de carrosses al pati posterior de la Casa Macaya. Tenia les cavallerisses i espai suficient per a guardar totes les seves carrosses.

EMPLAÇAMENT I SOLAR

LA FORMACIÓ DE LA CIUTAT MODERNA

La Barcelona del segle XIX vivia encara les conseqüències de la Guerra de Successió Espanyola. La més evident era el manteniment de les muralles que envoltaven la ciutat, i impedièn el seu creixement, encerclant la ciutat a l'actual barri de Ciutat Vella.

A finals del s. XVIII i principis del XIX Barcelona va patir un fort creixement industrial provocat bàsicament per una indústria tèxtil en alça i el comerç de teixits indians amb Amèrica. Van aparèixer edificis tant significatius com la llotja de mar, situat al passeig d'Isabel II, d'estil neoclàssic i dirigit per la Junta Particular de Comerç. La Junta de Comerç s'havia creat el 1758 com a òrgan per fomentar el comerç interior i exterior de la ciutat. D'altres tant representatius com l'edifici dels Porxos d'en Xifrè, on avui dia trobem el restaurant 7 portes. Xifrè va ser un comerciant d'ultramar que va fer fortuna a Amèrica i que al tornar a Barcelona va construir un dels primers blocs d'habitatges amb aigua corrent. La revolució del transport amb l'arribada del tren a la ciutat (1848-Mataró-BCN), i l'aparició de les primeres fàbriques a dins de muralles.

El creixement de la ciutat i la transformació en una ciutat moderna com les grans metròpolis europees passaven per l'enderroc de les muralles. Una sol·licitud feta de manera reiterada per els barcelonins sota el crit *Abajo las Murallas!* I que es va fer realitat el 1843. Mitjançant un decret reial es va autoritzar l'enderroc de les muralles i es va encarregar a l'enginyer Ildelfons Cerdà que fes un estudi topogràfic dels terrenys i una proposta d'eixamplament de la ciutat, el *Pla Cerdà o Eixample*. Fora muralles s'estenien terrenys en mans dels militars (Madrid) on fins ara estava prohibit construir, més enllà d'aquest terrenys apareixien petites poblacions independents de la ciutat que s'havien anat convertint en nuclis d'aquesta primera indústria.

El 1859 es començarà la implantació del Pla Cerdà o de l'Eixample que amb els anys annexarà els pobles que hi havia al voltant de la ciutat i que són els actuals barris de la nostre ciutat.

De fet, la transformació de la ciutat també serà fruit de la celebració de l'Exposició Universal del 1888, que tindrà importants conseqüències urbanístiques, culturals i arquitectòniques. La nova burgesia té inquietuds, un nou sentiment nacional i la necessitat de reivindicar el seu status social. L'Exposició Universal serà un aparador internacional i per tant el que volia la societat barcelonina era projectar una Barcelona moderna i urbanita. La caiguda de les colònies el 1898 farà que molts catalans que estaven fent negocis a Amèrica tornin cap a BCN enriquits i amb idees noves. Per tant, és un cúmul d'aspectes que faran construir la nova Barcelona. La transformació cultural de la ciutat es farà a través de *la Renaixença*, moviment que té com a objectiu fer renèixer el català i recuperar la història del país. Aquest moviment cultural,

principalment literari, poc a poc anirà reflectint-se en totes les disciplines artístiques a través del que avui en dia coneixem com a Modernisme.

El Pla Cerdà comprenia la realització d'uns carrers paral·lels al mar i uns altres perpendiculars que formaven una plantilla de retícules, amb amples avingudes diagonals que tallaven la retícula projectada. Aquests avingudes en diagonal conflüen a la Plaça de les Glòries, on Cerdà va projectar el centre de la ciutat. Una d'aquestes avingudes és la **Diagonal**, on es situarà el Palau. El primer tram de la Diagonal neix el 1884 amb la construcció dels carrers que hi ha entre Pau Claris i Passeig de Gràcia. Poc a poc, la urbanització va anar colonitzant tota la plana de Barcelona, i alguns personatges com el Sr. Roman Macaya van veure l'oportunitat de comprar terrenys al Passeig Sant Joan. Tot i estar una mica allunyats de la zona on es trobaven la majoria de famílies burgeses de la època, ser l'aventurer i el primer en situar-se en una zona encara per urbanitzar era considerat de persones amb visió de futur.

LA URBANITZACIÓ DEL SOLAR

De fet, segons el Pla Cerdà, els terrenys que ara ocupa el Palau Macaya, eren destinats a la construcció d'un hipòdrom, i el projecte comptava amb 14 mansanes, entre c/Padilla i Pg. St. Joan i c/Mallorca i c/Rosselló. Sembla que, finalment, la idea de l'hipòdrom es va desestimar i la planificació de l'any 1.884 ja mostra la continuació de la trama de l'Eixample. Creiem que els terrenys van pertànyer primer al Sr. Alejo Company (fabricant d'azulejos), i el Sr. Francesc d'Assis Company va construir una casa d'un pis. Aquest edifici i altres terrenys van ser heretats l'any 1.897 per Pedro Coll i Company, qui finalment va vendre tot al Sr. Romà Macaya al 1.899.

Així doncs, l'any 1899, el Sr. Macaya va comprar uns terrenys situats a Passeig Sant Joan. La superfície total era de 9.068,68m²/6.620m² adquirida per unes 249.216 pessetes, i ocupava unes $\frac{3}{4}$ parts de la mansana, uns 2.500m² dels quals eren terreny de Gràcia i la resta de Barcelona. Els terrenys arribaven al carrer Roger de Flor, on hi col·locaria la cotxera. Finalment ell va ocupar menys de la tercera part i la resta de superfície la va vendre, obtenint així un bon negoci.

El Passeig de Sant Joan és una via de les considerades estructurals de la planificació d'Ildefons Cerdà. Disposa de 50 m d'ample i una longitud una mica superior als 2 Km. Es va projectar com un dels eixos de comunicació entre Gràcia i Barcelona. El primer tram que es va consolidar al passeig Sant Joan va ser entre l'Arc de Triomf i el Monument a Jacint Verdaguer, com sempre, la zona més propera a l'antiga ciutat. L'altre tram era entre el Monument a Jacint Verdaguer i la Travessera de Gràcia. Una de les prioritats de la urbanització va ser situar un passeig central per a vianants per a fomentar la vida de barri. Aquesta via

En les fotografies antigues veurem l'evolució i la urbanització del Passeig de Sant Joan. Veiem l'estat de la mansana del Palau Macaya, amb aquest ja construït, i els solars del voltant deserts. Poc a poc, la zona va anar modernitzant-se i, finalment, cap als anys

30, trobem uns bancs ben especials. El Pg. St. Joan disposava de biblioteca, instal·lada en aquests bancs en el passeig central per a promoure la lectura entre els ciutadans.

L'ARQUITECTE – JOSEP PUIG I CADAFALCH

PIC va néixer a Mataró el 1867 i morí a Barcelona el 1956. Va ser arquitecte, historiador de l'art i polític català. Fill d'una família mataronina que es dedicava a la producció de teles. Va cursar fisicomatemàtiques i es va llicenciar el 1889 i també arquitectura el 1891, amb l'admiració del director de l'escola Elies Rogent i el seu professor predilecte Domènech i Muntaner. El 1892 es va casar amb Àngels Macià i Monserdà, filla de l'escriptora Dolors Monserdà, i van tenir una filla, Pilar Puig i Macià.

En els seus inicis va ser anomenat arquitecte municipal de Mataró. Després començà a impartir classes com a professor de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Durant la Guerra Civil va exiliar-se a França on es va dedicar a fer estudis dels monuments romànics de la Catalunya Nord. El 1942 va tornar a Barcelona però el règim li va retirar el títol i es va dedicar a organitzar vetllades literàries i culturals semiclandestines.

PIC polític i urbanista

Cursant els estudis ja va relacionar-se amb la política entrant al Centre Escolar Catalanista, la secció estudiantil del Centre Català de Valentí Almirall, on va conèixer a Cambó i Prat de la Riba. El 1900 creà junt amb Prat de la Riba i Cambó el Centre Nacional Català. Anys més tard el grup es va fusionar amb la Unió Regionalista per crear la Lliga Regionalista. El 1902 va ser escollit regidor a l'Ajuntament on va emprendre millores de la qualitat dels ciutadans: xarxa de clavegueram, asfaltat del Passeig de Gràcia...

El 1907 va ser diputat a les Corts Espanyoles per Solidaritat Catalana on va defensar la llibertat dels pobles que formen Espanya. El 1913 va ser escollit diputat provincial junt amb Prat de la Riba des d'on impulsà el projecte de la Mancomunitat Catalana, constituïda el 1914 i de la que va ser president a la mort sobtada de Prat el 1917. Com a president de la Mancomunitat va continuar els projectes de Prat de la Riba creant l'Escola d'Alts Estudis Comercials, xarxa biblioteques populars... amb la intenció de donar un caràcter científic i intel·lectual al projecte de recuperació de la identitat catalana.

PIC historiador

Va treballar com a historiador de l'art fonamentalment per l'estudi de l'art antic i medieval català. Pic en sintonia amb el seu mestre Elies Rogent, cercava en el passat històric català un art nacional arrelat a la terra, buscant l'equilibri entre elements tradicionals i progressistes. Es va preocupar per la restauració d'edificis medievals com a signe identitari de la nació catalana, en aquest context també es movien els diferents països europeus buscant les arrels medievals.

El 1907 va promoure la creació de la Junta de Museus. Va emprendre el viatge al Pirineus per catalogar i aixecar plànols del patrimoni romànic. Va promoure les excavacions d'Empúries...

PIC arquitecte

Com a arquitecte va tenir diferents etapes. Va ser un gran defensor d'un ideari de país i la il·lusió de veure'l plenament recuperat en tots els terrenys, per aquest motiu va identificar ràpidament la història com a element bàsic per a la creació d'una consciència nacional i per reformar la identitat de país enfront d'un parlamentarisme centralista. Va ser un dels majors detractors de Cerdà, manifestant que la trama igualitària de Cerdà entrava en contradicció amb la voluntat de dotar a certs espais i institucions de la ciutat d'una identitat especial. La ciutat aspirava a ser una capitalitat que feia segles que no tenia i això requeria un nou urbanisme i una nova arquitectura. París era el referent pel que feia a la ordenació monumental desitjada i a la comptabilitat de la indústria i la ciutat.

La primera etapa arquitectònica està molt lligada al seu sentiment d'arrelament a la terra, la casa pairal catalana, el prestigi feudal, aristocràtic, somiador i simbolista. Clara influència de l'historicisme de DiM. Utilització d'elements neogòtics i neorenaixentistes. Evocació al paisatge amb motius florals. D'aquesta època podem destacar la Casa Amatller, Casa Serra, Palau Baró de Quadras o Casa Terrades...

Una segona època serà més racionalista, que correspon als gustos d'una nova burgesia més pràctica i ordenada. Les obres deixen de ser monumentals per convertir-se en residencials, ordenació simple i estalvi decoratiu. Exemples són la casa Muntadas, la casa Trinxet...

I la tercera etapa coincideix amb l'Exposició Universal de 1929 amb una arquitectura monumentalista i neoclàssica. Exemples: Casa Pich i Pon, Casa Ramona (davant Amatller)...

L'EDIFICI – PALAU MACAYA

En Romà Macaya va comprar els terrenys de Passeig Sant Joan al 1899 i va encarregar un edifici de nova planta a l'Arquitecte Josep Puig i Cadafalch format per Planta Baixa, Principal, dues plantes superiors i dues torres. Sol·licita el permís d'obres a l'ajuntament, i li atorguen el 7 de juny de 1900. Tot i així, les obres de la nova construcció ja havien començat amb anterioritat. També al 1900, va demanar permís per poder construir un ramal fins clavegueram central de Pg. St. Joan per a l'evacuació de les aigües de casa seva.

“Aunque no sepamos la fecha exacta en la que la familia se mudó para ocupar la casa Macaya, debió ser a fines de 1900. Román Macaya Gibert hizo unos álbumes con fotografías de la casa que regaló a sus hijos y que he podido ver. Las fotos del jardín, caballerizas, escalera, etc. son espectaculares. Los dueños de la casa, Román y Carmen,

se instalaron en la planta principal. En la planta primera se instalaron Román hijo, junto con su mujer Dolores-Salvadó-Prim y sus tres hijos, Juan Antonio, que tenía 2 años; Ignacio, de un año; y el recién nacido Román. En el segundo piso se instaló el todavía soltero Alfonso.”

El projecte de PiC havia de ser un edifici nou, residencial, propietat de Roman Macaya Gibert on s'instal·larien el Sr Macaya i la seva esposa Carme Sanmartí al principal. Al primer pis, el seu fill gran Román Macaya Sanmartí amb la seva família, la seva esposa Dolores Salvadó Prim i els tres fills Juan Antonio, amb 2 anys; Ignacio, d'un any; i amb mesos, el petit Román. El segon pis seria per al segon i fill solter de Román i Carmen, Alfons Román Sanmartí. D'aquesta manera, trobem un edifici que segueix el mateix patró dels edificis de l'època però que no tenia finalitats lucratives, sinó que pretenia mantenir a la família unida.

Les obres van acabar a principis de 1901, tot i que la família es podria haver traslladat a finals de 1900.

L'edifici pertany a la primera època de l'arquitecte PiC i, per la contemporaneïtat amb la Casa Amatller (1889-1900) trobem moltes similituds. De totes maneres, aquesta casa és un bell record de les cases i/o palaus gòtics que podem trobar a la ciutat, carrers com Moncada o Ample, com sempre, reinterpretades per l'arquitecte.

LA FAÇANA

La façana destaca pel seu color blanc, quasi cridaner, si el comparem amb altres exemples del mateix arquitecte. L'esgrafiament blanc del taller de Joan Paradís, fet amb la tècnica de l'estuc planxat, mostra uns dissenys que ens recorden a les puntes de coixí, ornamentació que s'afegia a la roba de cotó per embellir-la, tal com va fer en PiC amb la façana. Veiem també com la superfície de blancs és superior a la d'altres façanes.

La façana mostra una distribució molt clara:

- A Planta Baixa:

La **porta** està desplaçada cap al lateral esquerre per poder gaudir de més superfície en els espais interiors. La porta separa l'entrada per als carruatges, de grans dimensions i la porta dels vianants, més petita i més a l'esquerra. Les dues portes destaquen pel treball fet en fusta i el disseny mossàrab que recorda el treball fet a la Casa Coll i Regàs. Al damunt, trobem unes escultures d'inspiració tardo-gòtica que ens mostren l'any de finalització de les obres, protegit per dues muses amb cabells ondulants i vestits vaporosos, una d'elles amb una càmera de fotografier. Ens vol mostrar que la família que aquí vivia era una família moderna i amb accés a les noves tecnologies, com les fotografies, innovació de l'època. També trobem motius florals que ens recorden molt l'època i la decoració medieval. Però la decoració més destacable, són les dues escultures que contraposen la vida del camp, lenta i envoltada de natura, amb la vida de ciutat, ràpida i on trobem nous i moderns elements. A una banda hi ha un pagès muntat sobre un ase i amb cargols, i a l'altra banda, un home o una senyoreta sobre una bicicleta. D'aquesta segona escultura hi ha diverses teories, podria fer

referència a una institutriu francesa que van tenir els fills i néts del Sr. Macaya, molt moderna i que va portar fins a Barcelona la passió per moure's amb bicicleta. O podria ser un autoretrat del mateix PiC, de qui es diu que es movia en bicicleta per poder desplaçar-se més ràpid i visitar les obres de la Casa Amatller i del Palau Macaya en el mateix dia. Amb aquesta teoria, es feia més visible la teoria de persona activa. El disseny és obra de l'escultor Eusebi Arnau.

Per millorar les condicions higièniques de la zona de treball i destinada al servei, trobarem un **semi-soterrani** i un nivell de planta baixa més elevat, distribució que també utilitzà, anys després, al Palau Baró de Quadras. Tal com veurem durant la visita, les petites finestres tocant a terra comunicaven directament amb la carbonera. D'aquesta manera, el carbó es podia descarregar i tirar directament a la sala, aquestes reixes sembla que són posteriors. Seria doncs, aquest el motiu pel qual trobem que el mur té una part inclinada a la zona inferior de la finestra. Així el carbó podia relliscar i caure millor. La zona inferior és de pedra, un material més resistent i no tant delicat com l'estucat, com a sòcol i part de la paret en contacte amb les activitats del dia a dia.

El **primer pis** és la zona més decorada de tota la façana, ens remarca que és l'espai on vivia el propietari de l'edifici, el Sr. Macaya i la seva esposa. A la part dreta, trobem una **tribuna**, de la mateixa manera que a la Casa Amatller. Està coronada per unes gàrgoles de regust gòtic per expulsar l'aigua del balcó superior i una decoració esglaonada amb flors de pedra sobre una superfície de rajola en color blau i taronja, disseny de la casa Pujol i Bausis, emplaçada a Sant Joan Despí. Els detalls escultòrics els va cisellar l'Alfons Jujol.

Les tres **portes balconeres** centrals destaquen per la ornamentació de la barana del balcó corregut que les uneix. Entre els motius florals i la filigrana destaquen unes corones de pedra realitzades per Eusebi Arnau i/o l'inseparable Alfons Jujol. Donant una altre aire, trobem unes peces de ceràmica vidriada verda just al damunt d'aquestes corones.

A la **finestra de l'esquerra**, amagada entre la, sempre present, decoració escultòrica, podem llegir una inscripció en l'esgrafiament on ens demostra que l'arquitecte d'aquesta casa fou el Puig i Cadafalch.

El **segon pis** està format per un conjunt de 4 finestres centrals i dues portes balconeres als laterals. El balcó de l'esquerra té una barana de forja, part del treball realitzat per Manuel Ballarí i Esteve Andorrà. El balcó de la dreta, en canvi, té la barana de pedra, la part superior de la tribuna abans ja comentada.

El tercer pis disposa d'unes finestres més petites, als dos laterals té dues finestres petites i juntes, mentre que a la part central trobem unes finestres corregudes que recorden la galeria de solana típica dels palaus gòtics catalans que trobem al centre de la ciutat, en carrers com c/Ample i c/Montcada, destinats normalment per assecat el gra i estendre la roba. En aquest cas, es converteix en l'entrada de llum del pis destinat al segon fill.

El **coronament** de la façana dista bastant de l'esquema de la Casa Amatller. En aquest cas, l'arquitecte torna a recordar la casa medieval catalana fortificada, situant dues torres de guaita de planta rectangular als dos laterals. Aquests espais també disposen de finestres destinades, segurament al treball del servei, tot i que originalment els comerciants les volien per controlar els vaixells que entraven a port i vigilar quan arribaven les mercaderies que esperaven. A la zona central hi ha un estret balcó amb merlets triangulars i forja com a baranes. Un ràfec de fusta recorda l'època medieval i altres cases de Puig i Cadafalch com el Palau Baró de Quadras.

VESTÍBUL

Si ens endinsem en la planta baixa d'aquest edifici, veiem com hi ha una zona àmplia per l'entrada amb el carruatge i unes petites voreres als laterals. Els arcs que divideixen l'espai en diferents àrees més petites disposen d'una decoració senzilla aconseguida amb el joc del material de construcció, els maons.

El colors d'aquest espai són el rosa dels maons, tot i que han estat decorats, i el blanc de l'esgrafiats que continua en la part del vestíbul de planta baixa.

En la primera part, trobem un espai lliure i a mà dreta, una porta que donava a l'**escala** que en l'esquema genèric de les cases burgeses de l'època s'hauria destinat a l'escala de llogaters. En aquest cas, l'escala era per als dos fills del primer matrimoni, però també permetia l'accés a la coberta i als dos mitjos nivells comentats a la façana.

A la part esquerra, prop de la paret i d'un dels pilars, trobem una **petita escala** que, en un principi, porta enlloc i que eleva del terra fins a un metre aproximadament. Aquesta escala era usada pels senyors per poder pujar i baixar del carruatge amb més elegància. Tot i que amb el pas dels anys ha perdut el motiu de la seva existència, s'ha mantingut com a record del que, un dia, ja fa uns quants anys, va ser aquest palau.

La segona part del vestíbul està formada pel **pati** obert i l'escala senyorial que porta al pis principal. En Puig i Cadafalch va dissenyar un espai apartat del rebombori del carrer, en el primer temps encara tranquil per poder gaudir de silenci i quietud a l'interior en una superfície on plovia. Es creu que aquest espai era el destinat per al joc dels infants de la casa, tant fills com néts del propietari. L'esgrafiats segueix decorant tota la superfície de les parets, i a diferència d'altres cases de l'època, no es veu diferència entre la decoració de les finestres del principal i la dels pisos superiors, ja que tota la família podia gaudir d'aquest espai, recordem el caràcter familiar del palau. Una de les parets mostra la localització de l'escala, ja que les finestres segueixen la inclinació de la pujada de l'escala cap als pisos superiors. Les finestres, moltes d'elles restaurades, mostren el dibuix original dels vitralls dissenyats al 1900. Algunes d'elles tenen doble vidre per assegurar la màxima protecció i el silenci a les estances interiors.

La **zona central del pati** estava enjardinada, tal com mostra alguna de les fotografies que han arribat fins als nostres dies. Segons els plànols, l'espai estava dividit en quatre quadrants amb dos passos perpendiculars que es trobaven al centre en una font. En

canvi, si veiem les fotografies antigues, podem veure dos quadrats vegetals, un dins de l'altre amb una petita bassa d'aigua al centre i escultures. Veiem una espècie d'àngel damunt d'un pilar, i dos lleons al peu de l'escala noble.

Per protegir els senyors de les inclemències climàtiques va protegir **l'escalinata senyorial** de marbre blanc cobrint-la amb 5 voltes catalanes de maó, decorades per la seva part inferior seguint el disseny ja conegut al vestíbul i rajoles de ceràmica marró, que impermeabilitza més, a la part superior, allà on podia ploure. Decorant els capitells de les columnes de marbre rosa que subjecten les voltes, trobem motius florals i unes gàrgoles en forma de lloro, per l'expulsió i evacuació de l'aigua de pluja, que recorden les figures i els motius que decoraven les esglésies gòtiques medievals. La barana també està decorada amb motius florals, i recordant la forma dels graons, trobem unes petites escenes esculpides que mostren animalons en actitud humana, en alguns casos o representant situacions diverses. Es diu que podria representar escenes de faules, algunes escrites per Felix Maria Serafín Sánchez de Samaniego. Amb elles es voldria divertir, entretenir la canalla de la família Macaya i instruir-los, per això es troben a la zona del pati i jocs. Alguna d'aquestes escenes es podria referenciar a la família. Entre elles destaquem una escena on surt un elefant i un mico. L'elefant mostraria el poder de la família, fort i difícil de tombar, tal com és l'elefant. El mico, en canvi, és un animal saltarí, que va d'arbre en arbre i no cau mai. Unint els dos significats, el poder de la família Macaya era molt gran i no havia de caure mai, seguir sempre endavant. Sota les escales, actualment trobem unes altres escales que porten al semi-soterrani. Aquestes escales són fetes a posteriori, i ara, amb les activitats que es duen a terme, faciliten la mobilitat per l'edifici. No tenim clar quan es van fer les obres. La reixa de forja que permet tancar l'accés tampoc és original, però segueix el disseny de la que trobem separant l'accés a la part interior d'illa. A la zona central de l'escala, hi trobem també l'escut d'Hermes, amb una serp i molt semblant al símbol que identificava les farmàcies. Es diu, que aquest escut l'adoptaven algunes famílies que eren molt riques i poderoses per mostrar la influència que tenien, tot i no ser posseïdores de cap títol nobiliari i, per tant, no poder gaudir d'un escut propi i personalitzat.

Els **terrenys** de la Casa Macaya eren molt més grans que la superfície construïda i mantinguda. Darrera la porta original que hi havia aquí i que s'assemblava molt a la que podem veure actualment, feta a imatge però una mica desplaçada, hi havia una extensió de sorra amb una mica de jardí i dues construccions, les cavallerisses, ja que els cavalls eren de la propietat de la família, i l'espai de garatge i magatzem de les carrosses, que el Sr. Macaya col·leccionava, tal com es pot veure a la fotografia.

La **façana interior** d'illa estava decorada seguint el mateix estil del vestíbul i pati central, estucada en blanc, senzilla i totalment diferent a la façana principal, amb escultures de pedra i esgrafiats en ocre. Una de les fotografies ho mostra molt clarament.

PIS PRINCIPAL

La zona on vivia el cap de família era el principal. Tot i que no s'ha conservat quasi res, gràcies a l'estudi de les plantes, podem fer-nos una idea de com era aquest habitatge. L'esquema girat de la distribució ens recorda força a la Casa Amatller. La zona privada, on trobem les estances de dormir i el saló, estan encarats a la façana principal, on generalment hi trobem les estances de la zona pública, per tal que la família pugui mostrar-se i ostentar la riquesa que tenien. En canvi, la zona pública veia la zona enjardinada de l'interior interior de mansana.

Tot pujant les escales, una porta majestuosa en rep i ens dona la benvinguda. En obrir, el primer que trobem és una vestíbul de recepció. Un dels espais que trobem, allà mateix, és el despatx del sr. Macaya, lloc on actualment també hi ha un petit i modern despatx amb obres de pintors com Tàpies, on no es conserva cap element de la decoració original.

Just enfrontada al finestral de vitrall, trobem una porta de fusta amb una petita decoració en vitrall a la part superior. Hi podem llegir unes inicials CPVH, Caja de Pensiones para Vejez y de Ahorros, decoració feta a l'inici de comprar l'edifici.

A l'esquerra, trobem la part pública, per rebre les visites i on es feien les festes. Al mig d'aquesta àrea, hi ha la sala menjador, amb la tribuna al centre, i les sales públiques annexes a la part dreta, possible fumador, sala de jocs o sala més tranquil·la per parlar de negocis o on es trobaven les dames. En canvi, a l'esquerra hi ha la zona del dormitori per als convidats.

Si mirem la part que dona al Pg. Sant Joan, la zona es divideix en dues parts, segurament les estances de l'home, el Sr. Romà Macaya, les trobem a l'esquerra, amb una sala, el dormitori i una sala que podria fer la funció de vestidor. En canvi, les estances de la dona, primer la Carme i després l'Armandine, disposava de sala, dormitori, vestidor-toilette amb la tribuna, i bany separat d'un petit espai per a l'wc. Creiem que l'espai destinat a Toilette podria fer la funció de vestidor, saleta privada, de lectura, etc. un lloc on la sra. Macaya podria seure prop de la tribuna i gaudir de l'espectacle del carrer, i si calia, on podia deixar-se veure.

A la zona oposada al vestíbul i despatx, hi hauria un petit espai per acabar de preparar els aliments i els plats abans de ser servits.

PIS ENTRESÒL I SEMISOTERRANI

Pel que creiem, el servei vivia a l'entresòl. Per això en la planta, veiem una petita escala de cargol que comunicaria amb la planta semisoterrani, destinada a cuina, carbonera i zona de treball.

En tractar-se d'un edifici d'habitatges per a una mateixa família, potser el servei servia a totes tres famílies i per això no hi ha una escala de servei que comunicava totes les

plantes, sinó que el servei podia fer servir la mateixa escala que els fills per arribar als pisos superiors.

De totes maneres, hem de pensar i tenir en compte, que en aquella època, els arquitectes feien els plànols del projecte que el sr. donava com a vàlids, però tots els canvis que se succeïen durant les obres, petites decisions d'última hora, no acostumaven a quedar reflectits en cap plànol. Tot és una suposició veient que l'interior ha canviat tant.

De camí al semisoterrani, ens trobem amb tots els **espais de l'entresòl** que han canviat i s'han modernitzat per a poder instal·lar unes aules modernes i dotades de les noves tecnologies que permeten dur a terme les activitats de reflexió, trobada, col·loqui, tallers d'accés gratuït per a la ciutadania. Aprofitant que la decoració interior d'aquesta àrea s'havia perdut, L'Obra Social La Caixa ha aprofitat per fer unes aules, el més preparades possible, per a les activitats que es desenvolupen.

Abans d'accedir a la **carbonera**, trobem un espai on la construcció dels murs està feta en pedra, segurament perquè és la zona més propera al fonaments, sovint escassos en aquell temps, i van preferir utilitzar un material el més resistent possible. Després de les actuacions que s'han dut a terme, s'ha recuperat la màxima superfície possible i s'ha despullat el mur d'enguixats per deixar nua la construcció original i la pedra antiga. Aquest material es combina amb uns arquets vistos de maó de volta catalana, deixant veure les entranyes de l'edifici. La sala que veurem en aquesta part, era la carbonera. Si obrim les finestres, podem veure com la paret està preparada i el mur rebaixat per a permetre la fàcil caiguda del carbó i facilitar la feina dels operaris i del servei de la casa. Per altra banda, en el sostre, també podem veure com es fa la construcció de la volta catalana. Utilitzant el mateix tipus de maó, i col·locant-lo de manera que cada capa segueixi una direcció perpendicular a l'anterior i a la posterior, aconseguim que la unió entre les capes de maó i el morter faci més força que disposant els materials d'una altra manera. Durant l'època de la Guerra Civil, exactament del 1937 al 1939, aquest espai va servir com a Txeca, promoguda pel delegat de la Internacional Comunista al PSUC Ernest Moritsovich i utilitzada també pel SIM (Servei d'Informació Militar) per interrogar, torturar i obtenir informació o castigar pels seus actes assassinant als presos.

EVOLUCIÓ DELS ESPAIS I USOS

1899 -> Compra del Solar a Pedro Coll i Campany. Encàrrec a Josep Puig i Cadafalch. Inici de les obres.

1900 -> Roman Macaya obté el permís d'obres.

1899 – 1901 -> Construcció de la Casa Macaya, encàrrec del comerciant de cotó Roman Macaya.

1901 – 1914 -> La Família Macaya viu ocupant el principal, el primer i el segon.

1914 -> Venda de la casa. La compra un empresari de Reus, Juan Vilella Estivill.

1925-> Mor Juan Vilella Estivill.

1925 – 1936 -> Els tres fills de Juan Vilella Estivill s'instal·len a l'edifici.

1936 -> Edifici confiscat

1937 – 1939 -> Ernest Moritsovich, delegat de la Internacional Comunista al PSUC promou la txeca. L'utilitza ell i el SIM (Servei d'Informació Militar). L'edifici pateix molts desperfectes.

1939 -> Els veïns, famolencs assalten la casa per viure o per vendre qualsevol cosa que es trobava a l'interior.

1939 – 1946/1947 -> La família Vilella Estivill torna a ser la propietària.

1947 -> El 6 de maig la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros. Remodelació de l'arquitecte Domingo per instal·lar-hi el "Instituto de Sordomudos y Ciegos".

1949 -> Inauguració de l'"Instituto de Sordomudos y Ciegos" el 9 de gener.

1949 -> La Parròquia de Sant Francesc de Sales, també al Pg. Sant Joan, inicia unes obres de reformes després de la fundació, al 1945, per part del Bisbe Dr. Modrego i col·loquen una sala d'oració a la part pública, després d'enderrocar alguns envans i unir diverses habitacions. Finalment, l'Església de les Saleses, just davant, al Pg. Sant Joan 57, va cedir alguns dels espais per a activitats de la parròquia.

1949- 1977/1978 -> Les germanes terciàries franciscanes de la Immaculada Concepció dirigeixen l'Institut Educatiu per a Sord-Muts i Cecs. Van acollir uns 175 alumnes per curs, on hi havia unes 2/3 parts interns.

S'instal·la una de les oficines de la "Revista Braille Hispano-Americana".

El pis de planta baixa era l'habitatge dels nens i nenes internes, on ara trobem la sala de conferències que té l'entrada a la part baixa de les escales. També tenien el menjador.

1976 -> Gràcies a la iniciativa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, l'edifici és catalogat Bé Cultural d'Interès Nacional, i Monument Historicoartístic d'Interès Nacional.

S'aprova la inclusió en el Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Historicoartístic de la Ciutat de Barcelona, que no serà aprovat definitivament fins al 1979.

1979 -> L'Ajuntament aprova la intervenció de l'interior donant el permís d'obra menor. La reforma precisava d'un tècnic qualificat i l'acceptació del projecte per part de la Comissió de Patrimoni Històric de la Delegación del Ministerio de Cultura.

Restauració dels esgrafiats per part de Ferdinandus Serra, qui ja havia esgrafiat els rètols que anunciaven el nou ús.

1979-1991 -> El Centre Cultural La Caixa prepara un centre per exposicions i concerts al pati i una mediateca i fonoteca situades a la planta principal.

1980 -> La Comisión de Patrimonio recrimina a La Caixa la duresa de les actuacions i la poca sensibilitat durant les obres. Demana la presentació d'un informe del projecte, redactat per un tècnic competent.

1989 -> Restauració feta per Bach–Mora arquitectes, a la que s'atorga el premi FAD interiorisme del mateix any.

1991 – 2002 -> S'instal·la la Seu de la Fundació La Caixa pensant en el CaixaForum.

Diferents exposicions que es poden visitar.

2002-2004-> Durant la reforma feta a la Seu del CosmoCaixa, a la part alta de l'Avinguda del Tibidabo, les exposicions temporals i sobretot les permanents es traslladen fins al Macaya.

2006 -> L'Ajuntament demana una actuació a l'interior de mansana per poder obtenir més zona verda. Hi ha més parcel·les afectades i també els terrenys a Roger de Flor.

2008 -> La proposta la realitza Octavi Mestre, tot i que no es va realitzar.

2009 -> Mentre la Caixa mira de fer noves obres per adequar els espais als nous usos, els veïns reivindiquen l'espai com a edifici públic d'ús col·lectiu.

2010 -> Es crea l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGB), amb seu a l'edifici per protegir la salut de les poblacions més desfavorides i minimitzar les malalties.

La Caixa es planteja llogar la Planta Baixa a una institució privada amb activitats públiques com per exemple al Casa América.

2012 -> La propietat encara no compleix la normativa que obliga a preservar els monuments com cal i a obrir-los al públic, mínim una vegada al mes.

2013 -> Acull la seu del Club de Roma.

2015 -> Nao/Arquitecte reforma la planta baixa i el pis principal i l'entrada per Roger de Flor.

Inici de l'activitat com a Centre de Recerca de Pensament